

До позитивних ознак монографії І. М. Проценко слід також віднести доступність викладення матеріалу, обґрунтованість висновків та слушністю зроблених пропозицій щодо вдосконалення законодавства України.

Крім цього, до позитивних рис індивідуальної монографії І. М. Проценко також слід віднести опрацювання нею доволі широкої, переважно німецькомовної, джерельної бази, до якої, окрім монографій та підручників з цивільного та торгового права Німеччини, входять також законодавчі акти цієї держава (й окремі нормативно-правові акти Австрії та Швейцарії) та рішення Конституційного суду ФРН, а також Федерального верховного суду Німеччини, що значно підвищило цінність проведеного дослідження.

Таким чином, індивідуальна монографія І. М. Проценко буде цікавою всім фахівцям, які вивчають торгове право України та зарубіжних країн, а також всім, хто спеціалізується на міжнародному економічному праві.

П. Л. ЯРОЦЬКИЙ

Петро Лаврентійович Яроцький, доктор філософських наук, професор, провідний науковий співробітник відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України

АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВОПОРЯДКУ*

Монографічне дослідження Михайла Івановича Отроша «Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку» присвячено актуальній, як з точки зору теорії міжнародного права, так і з огляду на практику державно-церковних відносин, темі. Автор монографії проаналізував місце і роль Католицької Церкви у міжнародному правопорядку від перших століть християнства і до сьогодні. У монографічному дослідженні також висвітлено правову природу Католицької Церкви та її міжнародно-правову доктрину, аналіз яких проведено на основі офіційних документів Святого Престолу та з урахуванням позицій світської і церковної науки про діяльність католицизму на міжнародній арені та його вплив на розвиток міжнародного права й міжнародних відносин.

Актуальність теми монографічного дослідження викликана, як зауважується, відсутністю в науці міжнародного права, у т.ч. і вітчизняній, комплексного дослідження міжнародно-правової природи Католицької Церкви та її міжнародно-правової доктрини, яке б враховувало відповідні документи Святого Престолу та останні публікації і праці з тих чи інших аспектів порушеної проблематики. Водночас нагальна потреба в такому дослідженні є очевидною, особливо після встановлення 8 лютого 1992 р. дипломатичних відносин між Україною і Ватиканом, оскільки для зовнішньополітичного відомства України та інших органів виконавчої влади нашої держави набуває особливої актуальності правильне розуміння місця й ролі Католицької Церкви як у міжнародному правопорядку, так і в житті нашої країни, на території якої мешкає понад 10 млн католиків латинського і східного обрядів.

Займаючись багато років релігійними дослідженнями, зокрема католицизмом, розумію автора монографії, як не легко було йому досліджувати названу тему під кутом зору міжнародного права, адже в оцінці діяльності Католицької Церкви, у тому числі на міжнародній арені, як світські дослідники, так і християнські автори різних конфесій, дуже розходяться. Однак це не завадило автору монографії, як свідчить аналіз дослідження, уникнути крайніх точок зору і досягти потрібної об'єктивності при аналізі церковно-політичних подій, що відбувалися впродовж майже двох тисяч років за участі Католицької Церкви. Заслуговує на особливу увагу також і те, що, незважаючи на достатньо велику кількість використаних при підготовці монографії джерел, справжню основу теоретичної бази дослідження становлять насамперед міжнародні договори, що стосуються Католицької Церкви, і католицькі нормативно-правові акти та інші документи, зокрема Кодекс канонічного права 1983 року, Кодекс канонів Східних Церков 1990 року, апостольська конституція «Pastor Bonus» 1988 року, Катехизм Католицької Церкви 1992 року, Компендіум соціальної доктрини Церкви 2004 року, документи Вселенських соборів (325–870 рр.), I Ватиканського собору (1869–1870 рр.) та II Ватиканського собору (1962–1965 рр.), а також офіційні акти Папи Римського та Римської курії – енцикліки, апостольські конституції, послання, звернення тощо, які є офіційними документами Католицької Церкви і містять католицьке бачення щодо розв'язання тих чи інших проблем у людському суспільстві, у тому числі й у рамках міжнародного співтовариства.

У монографії виразно показано, що інтереси Католицької Церкви у відносинах із суб'єктами міжнародного права (державами й міжнародними організаціями) та іншими Церквами забезпечуються системою підпорядкованих Папі Римському органів дипломатичного й недипломатичного характеру. Значну увагу автор

© П. Л. Яроцький, 2017

* Рецензія на кн.: *Отрош М. І. Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку.* – Одеса: Фенікс, 2017. – 596 с.

монографії приділив аналізу католицької концепції природного міжнародного права, специфіки церковної концепції у сфері захисту прав людини, позиції Католицької Церкви щодо зміцнення миру і безпеки та її внеску в утвердження миру і врегулювання міжнародних спорів. У монографії проаналізовано також католицький підхід до розв'язання глобальних проблем у людському суспільстві та ідеї Католицької Церкви щодо необхідності реформування засадничих правил та організації міжнародного співтовариства.

У монографії докладно аналізується доктрина Католицької Церкви щодо діалогу між релігіями, з якою, будучи фахівцем із релігійних питань, ознайомився з особливим інтересом. Католицька Церква, починаючи з II Ватиканського собору (1962–1965 рр.), бере активну участь у підтриманні міжрелігійного та екуменічного діалогу (у тому числі католицько-православного – як напряду в екуменічному діалозі, що започаткував новий етап у пошуках взаємного зближення для досягнення єдності), чим робить, як справедливо зауважує автор монографії при всебічному висвітленні цієї проблематики, вагомий внесок в утвердження миру та взаєморозуміння між релігіями й народами.

Підсумовуючи, хочеться зазначити, що автор монографії продемонстрував високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логічно та послідовно здійснив науковий аналіз ключових проблем предмету дослідження. Вищенаведені аргументи дають підстави для висновку, що рецензована монографія М. І. Отроша на тему «Місце і роль Католицької церкви у міжнародному правопорядку» є, без перебільшення, непересічним позитивним явищем у вітчизняній науці, і не тільки юридичній.